

Jamstva za delavce in preživnine za otroke

Jamstveni in preživninski sklad Republike Slovenije je bil ustanovljen z namenom, da bi tistim, ki jim je kratena pravica do prejemanja določenih sredstev, vendarle omogočili to pravico. Kljub temu, da gre za enovito ustanovo, pa zajema dve povsem različni, a zelo pomembni področji delovanja. Eno so izplačila sredstev delavcem, ki so izgubili zaposlitev zaradi insolventnosti delodajalca ali zaradi izbrisa družbe iz sodnega registra, drugo pa izplačevanje nadomestil preživnin mladoletnim otrokom.

Predlani in tudi večji del minulega leta so zaznamovale skrajno zaostrene gospodarske razmere. Zadnji dve leti se je močno povečalo število stečajnih postopkov in odpuščenih je bilo veliko delavcev (Mura, Muralist, IUUV, Steklarska Nova, LTH, Prevent Global, Prevent avtomobilski deli, Vegrad in še nekatera druga podjetja). V letu 2009 je na sklad prispelo več kot 6100 zahtev delavcev, kar je desetkrat več kot v letu 2008, izplačanih pa je bilo skoraj šestnajstkrat več sredstev (dobrih 13 milijonov evrov). Do konca oktobra 2010 je sredstva prejelo 3055 upravičencev iz 89 podjetij v skupni višini osem milijonov evrov.

Kdo je upravičen do jamstva?

Prvi pogoj za to, da je delavec upravičen do sredstev iz jamstvenega sklada, je insolventnost podjetja, da je torej podjetje šlo v stečaj in je začetek stečaja pravnomočen, ali pa je podjetje v prisilni poravnavi. »To je zelo pomembno vedeti, saj se dogaja, da ljudje sami odpovedo pogodbo o zaposlitvi, ko jim delodajalec želi dalj časa ne izplačuje plače, potem pa gre podjetje čez mesec, dva ali tri v stečaj. Delavci, ki so v tem trenutku še zaposleni pri stečajnem dolžniku, imajo v primeru, da jim je stečajni upravitelj odpovedal delovno razmerje, pravico do sredstev iz jamstvenega sklada, tisti, ki so pred tem sami odpovedali de-

lovno razmerje, pa ne,« opozarja **Aleš Marinček**, vodja sektorja za organizacijo, administracijo in kadre pri skladu. »Prizadevamo si, da bi o tem seznanili čim več zaposlenih, predvsem v tistih podjetjih, ki bi lahko šla v stečaj.« V večjih podjetjih je obveščенost ljudi o tem boljša, saj imajo sindikat, ki jih seznanja z njihovimi pravicami.

Kako poteka postopek prijave?

Ko postane sklep o stečaju podjetja pravnomočen, stečajni upravitelj delavcem – vsem ali samo nekaterim – odpove pogodbo o zaposlitvi. Ko sklep o prenehanju delovnega razmerja postane pravnomočen, lahko delavec na zavodu za zaposlovanje izpolni zahtevo za izplačilo sredstev iz sklada. Jamstveni sklad ima namreč z zavodom sklenjeno pogodbo, da na terenu zbira te zahteve in jim jih pošilja. Delavec mora pri okrožnem sodišču, ki vodi stečajni postopek, prijaviti tudi terjatev v stečajno maso. Prijava terjatve na sodišču je za delavca brezplačna, lahko pa delavec pooblasti sindikat ali stečajnega upravitelja, da to stori v njegovem imenu. Če tega ne stori, nima pravice do sredstev iz jamstvenega sklada, pa tudi ne pravice do morebitnih izplačil iz stečajne mase kot razlike med vsoto, do katere je upravičen ali pa mu jo delodajalec dolguje, in tem, kar dobi od jamstvenega sklada. Po navadi naredi oboje hkrati.

Delavec mora v devetdesetih dneh po prenehanju delovnega razmerja vložiti zahtevek na jamstveni sklad, v treh mesecih od začetka stečajnega postopka pa mora prijaviti terjatev v stečajno maso. To sta roka, ki ju ne sme zamuditi. Druge podatke jamstvenemu skladu posreduje stečajni upravitelj: koliko je delodajalec dolžan delavcu, podatki o neizplačanih plačah, o odpravnini, o odškodnini za neizkoriščeni letni dopust. Ko jamstveni sklad dobi vse te podatke, izda odločbo po zakonu o splošnem upravnem postopku in delavcu izplača sredstva. Trajanje tega postopka je odvisno od tega, ali so vloge, ki jih vložijo delavci, popolne, kako hitro stečajni upravitelj predloži podatke, in v kakšni obliki so bili posredovani. Po besedah Aleša Marinčka si v jamstvenem skladu prizadevajo, da bi ta čas čim bolj skrajšali, seveda pa je treba upoštevati, da tako upravno odločanje, kot tudi priprava izplačil zahteva določen čas.

Sredstev, ki jih delavcem izplača jamstveni sklad, ni treba vračati. Vrniti bi jih morali le, če bi iz stečajne mase ali v postopku prisilne poravnave dobili izplačan ves dolg. Vendar se v praksi to ne dogaja, zagotavlja naš sogovornik.

Jamstveni sklad je posredni proračunski uporabnik in tako sredstva dobi iz proračuna. Zato si v skladu seveda prizadevajo, da bi dobili vrnjenih čim več izplačanih sredstev, saj bi s tem manj obremenjevali proračun. Ko izplačajo delavce, čakajo na to, da stečajni upravitelj konča postopek in poplača tudi jamstveni sklad, kar je odvisno od tega, koliko sredstev je v stečajni masi. Terjatev jamstvenega sklada je

prednostna, prav tako kot tudi terjatev delavcev.

Neplačevanje preživnin

»Postopek za pridobitev pravice do nadomestila preživnine se vedno začne na zahtevo zakonitega zastopnika otroka, to je starš, ki mu je bil otrok zaupan v oskrbo in vzgojo. Pogoj za to, da lahko otroku prizna-

preživnine. Če so izpolnjeni vsi drugi pogoji – da je otrok mlajši od 18 let, da je slovenski državljan, če gre za tujca, mora biti izpolnjen pogoj vzajemnosti, potem mu priznajo pravico, ki stopi v veljavo od prvega dne v naslednjem mesecu po vložiti zahteve. Če je torej zastopnik otroka vložil zahtevo v decembru 2010, je upravičen do sredstev od 1.

Aleš Marinček

mo pravico do nadomestila, pa je, da je preživnina določena,« pojasni Aleš Marinček. V preteklosti so o tem odločali centri za socialno delo, po novem pa je pristojnost za odločanje o tem prenesena na družinske oddelke sodišč. Starša se sicer lahko dogovorita o višini preživnine, a ta dogovor lahko sodišče zavrne, če oceni, da ni v prid otroka. Sodišče namreč pri odločanju o višini preživnine upošteva tako potrebe otroka, kot tudi materialne in pridobitne možnosti staršev.

Če zavezanec ne plačuje preživnine, mora zakoniti zastopnik otroka najprej na pristojnem izvršilnem sodišču, to pa je okrajno sodišče, vložiti predlog za izvršbo. Če postopek na sodišču ni bil uspešno zaključen in izvršba ni bila uspešna ali če traja od vložitve predloga več kot tri mesece, lahko takoj vložijo zahtevo za priznanje pravice do nadomestila

januarja 2011 dalje. Zahtevo vložijo otrokov zakoniti zastopnik. Pravica do izplačila nadomestila preživnine traja do dopolnjenega petnajstega leta starosti ali do osemnajstega leta, če otrok ni v delovnem razmerju.

Zastopniki otroka, torej starši, pri katerih otrok živi, po navadi ne vložijo zahtevka takoj, ko ni bil nakazan en obrok preživnine. »Pogoj za vložitev zahteve je, da plačevanje preživnine ni redno, denimo tedaj, ko v zadnjih dvanajstih mesecih niso bile izplačane vsaj tri preživnine. Seveda pa je odvisno od zakonitega zastopnika, ali se bo odločil za izvršbo, saj mora izvršitelju plačati predujem. Marsikdaj so starši v dvomu, ali naj izvršbo sploh zahtevajo, saj se bojijo, da bi s tem poslabšali odnose s preživninskim zavezancem in bi to slabo vplivalo tudi na stike z otrokom ali da bi lahko prišlo celo do nasilja. Morda tudi dvomijo, da bo izvršitelj

od zavezanca sploh kaj izterjal. A vsak mora sam ugotoviti, ali se bo odločil za ta postopek ali ne,« pravi Aleš Marinček. Če predvideva, da zavezancu ne bodo mogli ničesar vzeti, je kljub temu v otrokovo korist, da vložijo zahtevek za izvršbo, saj bo denar dobil vsaj od preživninskega sklada, če izvršba ne bi bila uspešna.

Ko preživninski sklad prvič izplača nadomestilo preživnine, stopi v položaj otroka do zavezanca za preživnino. O tem, da je postal dolžnik preživninskega sklada, zavezanca takoj obvesti in mu s tem da možnost, da se izreče o tem, da na primer preživnino v resnici plačuje, sklad pa ni bil obveščen o tem. Če se ne odziva na pozive, naj izplačani denar vrne skladu, postopek izvršbe sproži preživninski sklad kot upnik. Zakoniti zastopnik pa z izvršbo od zavezanca zahteva sredstva za nazaj in za razliko med višino določene

Višina nadomestila preživnine se usklajuje s količnikom uskladitve preživnin in nadomestil preživnin, odvisna pa je od otrokove starosti. Tako znaša od 69,24 do 90,01 evra.

preživnine, ki naj bi jo dobil od zavezanca za preživnino, in višino nadomestila za preživnino, ki jo dobi od preživninskega sklada.

Zastopnik otroka, resnici na ljubo, to so največkrat matere, je dolžan preživninskemu skladu takoj sporočiti vsako spremembo, ki lahko vpliva na višino in prejemanje nadomestila preživnine. Če dobi plačilo preživnine od zavezanca, potem seveda mora to takoj sporočiti skladu, saj velja, da se nadomestilo preživnine zmanjša za znesek morebitne plačane preživnine. Če se zgodi, da nekaj mesecev ni dobil izplačane preživnine, en mesec pa jo je, sklad za tisti mesec ne izplača preživnine, za druge mesece pa jo. Če pa je otrok nameščen v zavodu, kjer ima večnoma brezplačno oskrbo, ali pa je bil oddan v rejništvo, mora otrokov zastopnik prav tako nemudoma sporočiti spremembo.

Besedilo in fotografija: Maja Korošak